

Запорізькі підводні човни

Петро Шкурат

ПІДВОДНИМ ШЛЯХОМ — НА СИНОП!

Мабуть, ще ніколи не було на Січі такої бурхливої козацької ради, як та, що відбулася в червні 1600-го року. Безупинно й голосно били літаври, скликаючи запорозьке військо на збори. На майдані клекотіло, немов на Дніпрових порогах. З усіх боків сунули на майдан козаки у волохатих чорних шапках з червоними верхами. Увесь майдан виглядав, немов буйне поле, завітчане степовими маками.

Раду радили, на кого йти війною. Змагалися дві групи запорожців. Одна група була за те, щоб іти на польських панів, приборкати їхню сваволю над закріпаченим народом, а друга домагалася морського походу на Туреччину, щоб визволити у християнських бранців.

Нарешті кошовий отаман, який весь час ніби байдуже прислухався до того, що говорили запорожці, махнув булавою, і розбурхана громада притихла.

— Панове товариство! — гукнув кошовий. — Як бачу, більшість козацької ради воліє морський похід на Туреччину. Гаразд, спершу підемо на турка!

— На турка! — загуло на майдані, і тисячі шапок на знак згоди полетіли вгору.

— Завтра почнемо готуватись до морського походу, — продовжував кошовий. — Пам'ятайте, що від завтрішнього дня у нас воєнний закон, і борони Боже, щоб я побачив кого підхмеленого! Накажу такому всипати подвійну пайку київ!

Наступного дня на Запорозькій Січі закипіла робота. Одні витягали чайки з води на берег, сушили їх і затикали клоччям щілини між дошками, щоб не протікала вода. Інші варили смолу у великих казанах. Роздягнені по пояс запорожці великими квачами смолили чайки.

Трохи далі, в затоці серед густого очерету, працював гурт досвідчених майстрів під проводом кошового.

Тут творилося щось незвичайне: майстри перебудовували чайки, влаштовували в них подвійне дно і робили в ньому стулки. Зверху чардак також закривали, а отвори на весла затягували шкірою. Над чардаком здійснювалася рура, крізь яку надходило повітря.

Під дном насипали піску. Під тягарем піску човен ховався під водою. Коли ж стулки відкривали, пісок висипався в воду, човен ставав легший і впливав на поверхню.

Коли всі готування до походу були закінчені, запорожці помолились у Січовій церкві до святого Покрову Пречистої Діви і, посідавши в чайки, рушили Дніпром до Чорного моря. До лиману доплили без пригод, але в лимані великі хвилі почали гойдати човни.

Використовуючи лагідну липневу погоду, кошовий вирішив, замість довгої та небезпечної плавної повз Кавказьке узбережжя, переплисти Чорне море впоперек і дістатися до Синопу. З чайки, на якій перебував кошовий, передано наказ:

— Виплисти у відкрите море і прямувати просто на південь '.

Запорозька фльотилія виплила в море. Було видно тільки небо і безкрає темне плесо води, в якому серед ночі ніби десь глибоко-глибоко гойдались зорі.

По довгій плавбі козацька фльотилія під заслоною темної ночі наблизилась до узбережжя Малої Азії. З чайки кошового дано наказ:

— Зупинитись!

Рівночасно наказано залогам підводних човнів поволі й обережно підсуватись до берега. ,

Коротка ніч кінчалась. Густий молочний туман оповив шпилі мінаретів, пристань Синопу і море.

Місто ще спало і навколо панувала тиша. Сонний турецький вартовий з зусиллям вдивлявся в туман, але не міг нічого добачити на морі. Було спокійно, тільки якісь колоди плавали сторчма. то поринаючи, то виринаючи з води ...

— "Дивно!.. Що це може бути? — думав вартовий. — Може засурмити на тривогу? Ні, ніякої небезпеки немає. За фальшиву тривогу мене не тільки засміють, а й покарають".

Тим часом колоди, погойдуючись на хвилях, поволі наближались до фортеці з високою вежею й грубими мурами.

Раптом вартовий здригнувся. Став протирати очі: чи це йому сниться, чи колоди справді починають рости й підійматись? Ось з води виринули якісь дивні подовгасті скрині. В одну мить розкрилися їх стулки, і переляканий вартовий побачив запорожців.

— Напад! — несамовито заверещав він і намірився бігти, але не встиг ступити й кроку, як чийсь міцні руки схопили його за горло.

Запорожці-підводники кинулися до брами, роззброїли варту і вдерлися до фортеці. Рівночасно частина запорожців знайшла льох, в якому перебували під замком невільники з України й інших земель.

Заскочені зненацька, турки не чинили спротиву і здавалися в полон. Трохи довше тривала боротьба на Галерах. Турецькі залози запекло відбивалися від запорожців. Козаки, підпливши з моря на чайках, мов ті мурашки, обліпили кораблі й голіруч, без драбин, видряпувались на чардаки. По кількох годинах завзятої боротьби козаки перебили залози й визволили бранців, що, закуті в кайдани, довгими рядами сиділи при веслах.

Забравши з собою визволених бранців та завантаживши здобутим добром турецькі Галери, переможці посідали в чайки. Запорозька фльотилія залишила місто і виплила у відкрите море, на північ, в Україну.

Пояснення

Описана в цьому оповіданні подія є історичною правдою. В 1600-му році запорожці задумали захопити турецьке місто Синоп, де в страшній нужді працювали українські

бранці. Щоб здобути фортецю, запорожці вдалися до хитрощів: побудували (мабуть перші в світі) підводні човни і в них непомітно підкралися до ворожої пристані.

Подібно, як козацький, виглядав підводний човен голландського фізика Корнелія Дребеля, який у 1620 році спустився був під поверхню ріки Тамізи в Англії. Цей човен також був дерев'яний і вкритий шкірою.

Квач — щітка, пензель

Літаври — рід барабанів

Підхмелений — напідпитку

Сторчма — догори дригом

Стулка — затичка

Чардак — поклад, верхня частина корабля